

Sósméz

(RÉSZLET)

– A nővérem fia, most jött Amerikából – harsánynak és büszkeséget sem nélkülözőnek hatottak meglepett nagybátyja szavai a belépésük nyomán a helyiségben hirtelen beálló csendben; ötvenes éveinek a közepén járt, valamennyivel alacsonyabb volt nála, vállrészen szürkére fakult sötétkék munkásruhát és barna simléderes sapkát viselt, arcvonásai, öszültni indult sötét haja és bogárarna szeme anyját idézték; nem engedte el Jonathan Baker bemutatkozásakor megfogott kezét, úgy közölte a kocsmá rájuk meredő vendégeivel meg a hátát a pult mögötti polcnak vetve fehér köpenye fölé vett szőrmemellényben, karba tett kézzel álló ősz, göndör hajú, szemüveges nővel. – Ezt meg kell ünnepelni, gyere, koccintsunk rá! – tette hozzá.

Szabadkozni próbált, miközben elköszönt tőlük kísérelve, a vékony, szőke lány a Tanácsházáról, de nagybátyja belé fojtotta a szót.

– Én évekkkel ezelőtt letettem a poharat – átfogta a vállát és a kopott asztalok között a pult felé terelte –, előtte megittam a magamét böven, kettőnek is elég lenne, azóta csak bambin élek, de most veled megengedek magamnak egy háromcentest. Nem mindennap kerül elő a világ másik végéről az ember rokona, akiről ráadásul nem is tudott – szavai nem úgy hangzottak, mintha elfogadna bármilyen ellenkezést. – Utána elmegyünk Bözsi nővéremhez, itt dolgozik nem messze, a darálóban.

Az ablakon beeső, a lomha mozgású füsthullámokat láthatóvá tevő napfény kifényesítette hosszú bádognyújt mellett állva Jonathan Baker koccintott anyja Mihály nevű öccsével. Váratlanul erősnek bizonyult a pálinka, könnyet csalt a szemébe. Bele is borzongott. S ahogy a testén végig futó remegés elenyészett, magával vitte az előző este, az utazásra készülő pakolás óta benne bujkáló drukkot. Csöppet sem volt meglepő az izgalma, úgy nőtt fel, hogy nem ismerte egyetlen rokonát sem; egyik oldalról nem voltak, apjának mindössze egy öccse született, Howardnak hívták, fényképeket látott csak róla, nem alapított családot, huszonhárom évesen érte halálos baleset egy atlantai építkezésen, a nagyszülei meghaltak még az ő világra jövele előtt, anyja hozzátartozóival kapcsolatban pedig még pár hónappal ezelőttig sem gondolta volna, hogy valaha is találkozik velük. Tartott tőle, többször észébe jutott telefonbeszélgetése a semmiből előkerült féltestvérével, távolságtartónak és hidegnek érezte a hangját, mintha kötelességet teljesítene, mintha valamiről számot kellene adnia és szeretne minél gyorsabban túlesni rajta. A kocsmá érkezésükkel röpké időre megakasztott élete visszazökkent a maga kerékvágásába, a beszélgetések hangjai, a poharak, üvegek koccanásai duruzsoló alapzajjá olvadtak össze, az egyik asztalnál folytatódott a félbemaradt kártyaparti, s belőle elmúlt a rátapadó, kíváncsi-vizslató tekintetek miatti feszélyezettség. Azóta érezte magán őket, mióta a nyírbátori vasútállomáson felszállt az anyja szülőfalujába közlekedő buszra. Nem különböztek semmiben a világ bármelyik táján az odavetődött idegent fogadóktól-kísérőktől, ha ta-

lálkozott velük, sosem zavarták igazán, természetes, idővel és beszélgetéssel változó körülménynek tekintette, annak oka, hogy most ránehezdedtek és félszeggé tették, benne rejtőzött, ő érkezett ide másféle idegenként, akinek cseppet sem volt mindegy, mit talál és hogyan fogadják. Ezért feszengett a Tanácsházán a rokonai felőli érdeklődése után hirtelen összeszaladó dolgozók gyűrűjében, végig a Fő utcán, a sokat beszélő vékony, szőke lány, Etelka mellett, majd belépve a kocsmába. Pedig a busz egyenruhának ható sötétzöld nadrágot és fehér inget viselő, barna, hátrafésült hajú, pocakos sofőrje enyhítette is némiképp; amikor elindultak az állomásról, beszédbe elegyedett vele, utazásának céljáról kérdezte, megtudva, honnan jött és miért, afféle rögtönzött idegenvezetővé változott. Míg átmentek a városon anyja szülőfalujáról beszélt neki, a főtér utáni megállótól segítsége is került, a megtelő járműben Jonathan Baker mellé leült egy vékony, sötét hajú, kreolbőrű, fekete műbörtáskáját egész úton az ölében szorongató középkorú nő, onnantól egymásnak adva a szót osztották meg vele a falu múltjának, távolba szakadt szülőtteinek történeteit, miközben a busz lassan, keskeny, hepehupás úton zötykölődve egy éppen virágot bontani készülő, siheder akácfákból álló erdőn haladt keresztül, utána szántóföldek és gyümölcsösök mellett, majd egy véget érni nem akaró település kanyargó főutcáján, hogy végül elhagyva égbeszökő, vastag, ezüstös törzsű nyárfák sorfala között jusson el egy elágazásig, és ráfordulva a jobbra vivő bekötőútra megérkezzen a faluba. „Megállok a Tanácsházánál, ott segítenek.”, mondta a sofőr, amikor elhagyták a helységnevtáblát és az első házak maradtak el mellettük.

Reggel háromnegyed hatkor szállt fel a Nyugati Pályaudvaron a Záhony–Mátészalka–Zajta felé 05:50-kor induló gyorsvonatra. A szerelvény végétől a kocsi közepén futó folyosók két oldalán sorakozó, egymással szembe fordított, szinte teljesen megtelt páros ülések boxai között eljutva az első osztályig újra, ezúttal magában, megköszönte a szálloda pedáns éjszakai recepciójának, amiért meghallva, hova készül utazni, azt tanácsolta, arra váltson jegyet. Néhányan ültek csak a kocsis dohányzó részében. Letette a táskáját az egyik menetirányba néző ülésre, kipakolta belőle az elmúlt napokban született jegyzeteit tartalmazó spirálfüzetet meg a Zólyomi Bálinttól kapott nagybacska tanulmányt tartalmazó dossziét, amiről a véleményét kérte, gondolta, azok olvasásával kitölti majd az utazás idejét meg a figyelmét is eltereli magáról, melléjük a zsebéből pipát, öngyújtót, tömködőt és egy megkezdett zacskó fekete Troost dohányt; az első napon vásároltak közül ez ízlett neki a legjobban, egy leheletnyivel erősebb volt, mint amilyenekhez hozzászokott, de mély, komplex, a nehéz borok édességét és lekerekedett, lágy, ódon ízeit puha, nehéz földjegyekkel társító aromája feledtette ezt is, s miután hamar elfogyott, visszament a Kígyó utcai boltba és vett belőle egy hat csomagot tartalmazó dobozzal. Bördzsekijét akasztotta fel az ülés feletti csomagtartó kampójára, amikor megmozdult mellette a tájékoztató táblákkal, hirdetményekkel és menetrendekkel teli piszkossárga fal, a vonat elindult és lassan húzott kifelé a csarnokból. Ahogy a kerekek gyorsuló kattogásától kísérve a szerelvény maga mögött hagyta a sínpályát övező, a felkelő nap súroló fényétől rőt-arany színt kapó, kopott házakat, az otthonosság érzése töltötte el. Mindig szerette a vasutat, szeretett vonaton utazni. Gyermekeként nem csak az országot átszelő sínpályák építésének kalandos,

sötét és felemelő történetei mozgatták meg a képzeletét, apja sokszor vitte el – néha magától, sokkal többször ráunva szünni nem akaró kérincselésére – vonatot nézni a közeli Ottumwába vagy az egy megyével arrébb, a Mississippi partján fekvő Fort Madisonba. Előbbiben volt megállója a Chicagóból Denver, Salt Lake City és Sacramento érintésével San Franciscoba közlekedő, utóbbiban a Kansas Cityn és Albuquerqueen át Los Angelesbe tartó járatoknak. Fort Madisont jobban szerette, messzebb volt, de ha oda mentek, mintha az időben is utazott volna visszafelé; a folyó partján, a hajdani erőd helyén állt az emlékmű, hét-nyolc éves lehetett, amikor a Sheaffer Pen Factory parkolójában feltárták az egykori helyőrség központi tömbházának és tiszti szállásának maradványait, annak idején apjával megnézték a régészeti ásatást is, középiskolába járt már, amikor átadták a folyóparton a Riverwiew Parkot, benne az 1813-ban a megtartani nem tudott, ezért az amerikai hadsereg által szándékosan felgyújtott cölöperódtítmény korhűen felépített másolatával. De Fort Madisonnak volt egy ennél is érdekesebb attrakciója, az AT&SF vasúttársaság nyugdíjazott, az állomás mellett leállított Santa Fe 2913 típusú gőzmozdonya. Varázslatos mostrumnak látta, képes volt újra és újra hosszú időt eltölteni vele, megnézni rajta mindent a hatalmas kerekektől a csillogóra kopott rudazaton át a vezetőfülkében található műszerekig, karokig és fogantyúig. Visszagondolva elismeréssel adózott apja türelmének, amint szelíden és kitartóan válaszolt kérdéseinek sokaságára, próbálta érzékeltetni, ő pedig izgatott-boldog borzongással elképzelné, mennyi lehet kilencszázezer font, a mozdony súlya vagy hétezer gallon gázolaj, amennyi megtöltötte az üzemanyagtartályát. Akkor lehetett elszakítani a mozdonytól, ha személy- vagy végtelen hosszú tehervonat érkezett, nézte az ablak mögött ülőket vagy a változatos formájú kocsikat. Néha közös erővel rá tudták venni az anyját, hogy velük tartson, kitegye őket Fort Madisonban, és elmenjen a következő állomásra, a már Minnesotában lévő La Platáig, ők ketten az apjával jegyet váltottak és vonattal tették meg az utat, aztán együtt autóztak haza a 63-as úton. Egyetemistaként és később már a vonatutak komótos nyugalmaért értékelte, a kívül levést a maradék, abszolút dolgokon, melyek úgy tűntek tova, hogy noha látta őket, nem volt köze hozzájuk, idegenek voltak és kérészetűek, elhagyatottságuk befelé fordította, módot adott az elmélyedésre könyvben, gondolatban, bármiben, hogy az üvegen túli, eltávolított dolgok csendje megszólította az emlékeit. Jonathan Baker belemerült a tanulmány olvasásába, Tulipán és szív volt a címe, a magyar népművészetben előforduló szerelmi motívumokról szólt. Érdekesnek találta, gyorsan haladt vele és közben szinte észrevétlenül eltelt az idő. Ha elszakadt tőle kicsit vagy rágyújtott, az ablakon át nézte a vonat mellett elsuhanó vég nélküli sík tájat, hasonlított az otthoni, iowai vidékre, ha valaki a különbségről kérdezi, azt mondta volna, ez talán egy kicsit kócosabb, rendezetlenebb. Debrecenben húsz percet állt a vonat, szétkapcsolták a szerelvényt, az eleje nem sokkal később elment, a maradvékra egy hagymavörös dízelmozdony tolatott rá, azzal folytatta az útját. Nem nézte, de nagyjából egy óra telhetett el, mikor a vonat megállt a nyírbátori állomás apró épületével szemközt, és lelépett a nagyra sikeredett, megpirult tarhonyára hasonlító gyöngykvaccsal felszórt peronra.

– Őszintén szólva, alig-alig emlékszem rá. – mondta halkán, a távolba meredve a nagybátyja, miután Jonathan Baker beszámolt neki az anyja haláláról – Amikor megszülettem, ő már régen Pestre került. Ritkán járt haza és pár napnál sosem maradt tovább, de alig múlt el úgy hét, hogy az öregek ne emlegették volna. A háború alatt volt itthon néhány hónapig, nem nagyon találta a helyét, keveset beszélt, olyan volt, mintha lélekben mindig máshol járt volna. Ötvenhat nyarán hazajött az udvarlójával, egy magas, jó kiállítású fiatalemberrel. Úgy volt, hogy következő év elején megtartják a lakodalmukat itthon. Aztán kitört az ellenforradalom, utána már csak egy levél jött tőle. Biztosan felbontották, mert két borítékban volt. November elején adta fel, de csak valamikor decemberben, ünnepek előtt kaptuk meg. Az írta benne, hogy az udvarlója meghalt, ő pedig elmegy az országból olyan messzire, amennyire csak lehetséges, és soha nem jön vissza. Anyánk napokig sírt, hiába próbáltuk vigasztalni, apánk is megkönnyezte, bár úgy tett, mintha a homlokáról kellene letörölni a verejtéket és csak mellesleg járna a szeménél a zsebkendő.

Lefelé lépkedtek a kisebbfajta dombról, amelynek a tetején a kocsmá mellett egy vegyes boltnak meg egy vas- és műszaki cikkeket árusító üzletnek helyet adó hosszú ház állt, lezárva mintegy az utcák találkozásának terét, ahol a faluba bevezető fényes kövesút egy fémszekrényekkel teliaggatott, bordázott, fehér porcelánhengerekben végződő vezetékekkel megkötözött, kitárt karú emberre emlékeztető vas transzformátorállomás előtt elkanyarodott. Ha vele van barátja, Jake Harris, az útjaira sokszor elkísérő fotográfus, biztosan azt mondta volna, úgy áll ott, megszervezve maga körött a teret, mint a modernitás szakrális, antropomorf szobra. Mosolyt csalt arcára a gondolat, a találó hasonlat és a rozsdá borította építmény állapota között feszülő ironia. Átvillant rajta, elmondhatná nagybátyjának, az egykori udvarló az ő vér szerinti apja, de abban a pillanatban le is tett róla, árulásnak tűnt ezzel írni át az anyjáról őrződő képet, és magát sem akarta kiszolgáltatni vele. Inkább hallgatta emlékeit a régi időről, miközben a domb alján balra fordultak és elmentek az út menti ároktól néhány méterrel beljebb álló hosszú, ablaktalan, hámló vakolatú ház mellett; három feketébe hajlóan barna, megviselt, kétszárnyú deszkakapu sorakozott rajta, a naplóról beszélt neki, megkapásának körülményeiről és arról, miképp sarkallta utazásra, azt elhallgatta, hogy többet tudott meg belőle anyja múltjáról és hozzátartozóiról, mint egész addigi élete során. Két lomhának és egykedvűnek tűnő ló húzta zöld stráfkocsi fordult ki a ház mellett az útra, amikor a patkók kopogása közepette elment mellettük, a bakon görnyedten ülő kalapos férfi ostort tartó jobb kezét felemelve üdvözölte őket.

– Szervusz, testvérem! – köszönt nagybátyja a hűvös, betonozott, nyitott szájú zsákok sorai által félig elfoglalt helyiségbe lépve, közvetlenül a bejárat melletti asztalnál ülő nőnek. – Ki nem találnád, hogy ki jött el hozzánk.

Elhagyva a hosszú házat egy major nyílt ki előtte jobboldalon; szemben egy elnyúló, fehér falú épület állt, formája földön ülő, kitárt szárnyú madárra emlékeztetett, két földszintes, nyeregtetejével előre néző része között középen keskeny, emeletes, csúcsos tűzfalú emelkedett, előtte növedék nyárfák meg egy dróttal elkerített területen földbe ásott fekete vastartály felső domborulata és lezárt töltőnyílása látszott. „Régen

az intéző lakott itt, most szeszgyár van benne.”, mondta a nagybátyja, magyarázatát adva egyúttal az épület mögött emelkedő, magas téglakéménynek, amelyből fehérszürke füst szállt vastagon az ég felé, már érkezésekor a buszból is feltűnt neki, olyanmire kikéredzkedett a környezetből, „Az ott a magtár.”, mutatott a szemben álló emeletes, apró, fekete vasspalettájú ablakokkal teli fehér házra, „Hátul asztalosműhely van, vegyszerraktár, górék, ilyesmik.” Baloldalon, a kocsmá háza mögött kezdődő fás, bokros kertet a szeszgyárral egy vonalban álló, hosszú, idő dörzsölte, ablak nélküli épület zárta le, elhaladva nyitott kapuja előtt Jonathan Baker szarvasmarhák jellegzetes puha szagát érezte, amibe zsenge korában felaprított és erjedő kukorica édes-savanykás illata keveredett. Odébb az út egyik oldalán karcsú, fehér falú, kontyos tetejű épületek sorakoztak, „Dohányszárítók”, közölte a nagybátyja, a másikon drótkerítés húzódott hosszan, az általa határolt terület belátható részén traktorra kapcsolható pótkocsik és egyéb munkagépek sorakoztak, feléjük eső bejáratát az apró portásfülke mellett derékmagasságban kifeszített lánc zárta el, középen ütött-kopott, rozsdásodó stoptábla függött rajta. Az istálló bejáratát elhagyva jobbra fordultak, és beléptek az úttól néhány méterrel beljebb lévő, a szeszgyárhoz tapadó épület egyik nyitott kapuján.

Levette a szemüvegét az asztalt beborító papírokról tekintetét felemelő nő. Őszbe hajló, göndör, sötétszőke haját kétujjnyi csíkba összehajtott kék kendő fogta le a feje tetején. Látszott, az emlékezetében kutat, hátha talál valami segítséget.

– Ismerősnek tűnik, mintha... – szólalt meg tétován, Jonathan Bakert méregetve.
– De... Nem tudom...

Nagybátyjának tetszett testvére zavara, alig észrevehető, cinkos mosollyal, kérdően felhúzott szemöldökkel nézett Jonathanra, aztán vissza a nőre, nyújtotta a növekvő tanácsalanságában eltelt időt, mígnem elégnak ítélve megszólalt.

– Ő az Annánk fia.

Ahogy vibráló videóklippeken a gyorsan változó képek, úgy adta át a nő arcán a tétova kifejezés a helyét a meglepődésnek, a hitetlenkedésnek és a gyengéd meghattottságnak. Az asztal sarkára támaszkodva lassan felemelkedett a székről, tett két-három lépést nehézkesen előre, majd Jonathan Baker felé nyújtott kezét félretolva megölelte.

– Mi van vele? – kérdezte, mikor hosszú pillanatokat követően elengedte.

Miközben elmondta anyjáról azt a néhány mondatot, amelyeket nem sokkal előbb a nagybátyjának, két munkásruhát viselő férfi jött be mögöttük a kapun, köszöntek, a kezükben hozott üres zsákokat kiterítve rátették az asztal mellett félméteres oszlopba gyűlt többi tetejére, vállukra vettek egyet-egyét a telik sorából, és elindultak vele szembe az istálló felé. Nagyokat sóhajto nagynénje zsebkendőjét vett elő, megtörölte könnyező szemét.

– Mindig azt hittük, Kanadába ment a Gondosokhoz. El sem tudom képzelni, milyen lehetett szegénynek egyszál egyedül abban az idegen világban – halk szavai inkább susogásnak hatottak, mint beszédnek, nem is volt címzettjük, magának mondta őket, szemébe újra könny tolt.

Jonathan Bakert meglepte és meg is indította elzékenyedett nagynénje, reakciója nem csak kontrasztot jelentett anyja zárt keménységével szemben, a közöttük lévő aszimmetriát egyszerre érezte megmagyarázhatatlannak és torokszorítósnak.

– Indulunk – vetett véget egy ponton nagybátyja a szaggatott, érzelmes beszélgetésnek; az épület előtt álltak, egy középkorú, munkásruhát és gumicsizmát viselő, biciklit, s rajta a vázon átvetett zsákokat toló, meggörbedt hátú férfi közeledett feléjük, mögötte pótkocsit húzó traktor fordult ki a dróttal kerített udvarból, miután a portásfülkéből kilépő férfi leengedte a földre a rozsdás táblával ékített láncot. – Kora reggel óta úton van, ideje, hogy megebédeljen. Estefelé majd átmegyünk.

Feküdt Jonathan Baker antropológus, a sámánkultúra fiatal kora dacára elismert kutatója, tanársegéd nagybátyja házában egyik utca felőli szobájában, a régi, magas támlájú duplaágy szalmazsákján, egy nagy dunna alatt, és nézett bele az éjszakai sötétségbe; nagybátyja hallani sem akart róla, hogy az utolsó busszal bemenjen Nyírbátorba, a kibérelt IBUSZ-lakásba töltsse az éjszakát és reggel jöjjön vissza. „Az ki van zárva, az öregek nem bocsátanak meg, ha elengednénk az unokájukat idegen helyre aludni.” közölte kategorikusan. Csend volt, olyan mély és sűrű csend, amilyennel ritkán találkozott, talán csak az alaszakai havas éjszakáké hasonlított hozzá. Kimerültnak érezte magát, mégsem tudott elaludni, a délután és este történeteket forgatta magában, azon gondolkodott, hogyan számol majd be Diane-nek, ha visszaér Budapestre. Hamar kiderült, telefonálni nem tud, a faluban összesen talán tucatnyi telefon volt, azok is kézi központhoz kapcsolódó tekerős készülékek. Hogyan tudja visszaadni a számtalan benyomást, impulzust, képet, rezdülést, miközben benne is úgy kavargtak, mint tornádó tölcserében az elsodort törmelék, egyáltalán megragadni ezt az időben visszamaradt, vagy helyesebben egy másképp telő időben létező világot, a szereplőit és kötelekeit, amelyek behálózták, mint micéliumszálak a földet, s nagyon gyorsan és magától érthetően szőtték be őt is.

Az öreg cigányasszony arca jelent meg előtte; úgy vésett bele szerte futó, mély rákokat az idő, mint az arizonai Wave homokkővének felszínébe, vizeszöld szemében fürkésző érdeklődést látott.

– Neked igazán fáintos pipád van, fiam – rekedtes, mély hangon, furcsa kiejtéssel szólította meg, amikor nagybátyjához tartva a Fő utcán, egy buszmegálló apró épülete előtt szembe találkoztak a járdán.

Egy fiatal nő volt vele. Földig érő, ráncos, virágmintás szoknyát viseltek mindketten meg sokszínű kendőt. A mellkasukon a ruha fölött a két végén görcsre kötött szövetből kikerekedő méretes batyut cipeltek a hátukon, kissé előre hajló felsőtesttel tartották egyensúlyban.

– Az enyém, látod, már kopott. De jó pipa ez, még az apám faragta valamikor régen, rózsafából – mutatta a szinte teljesen fekete pipáját, amely közeledtükben a szájában lógott, találkozásukkor vette a kezébe.

A tarkóján megkötött kendő szélénél a homlokán verítéket csillantott meg a napfény, néhány kiszabadult ősz hajszála hozzátapadt, néhány erre-arra hajlott, mint a letört kukoricacső körül a véletlenül rajta maradt csuhészálak. Meglepte Jonathan

Bakert a megszólítás, kibillentette a nagybátyjával folytatott beszélgetésből. Eszébe jutott a másik cigányasszony, amelyik az anyja naplójának megkapása előtti napfényes októberi délutánon a metrón a jövőjét akarta megmondani a tenyeréből, a vele kapcsolatban később makacsul vissza-visszatérő kérdések és a megbánás, míg latolgatta, mit mondhatna, hogy ne tűnjön elzárkózónak vagy ridegnek, a nő felé nyújtotta a Kígyó utcai boltban vásárolt, hajóra emlékeztető egyenes pipát.

– Téged még nem láttalak, te kinek a fia vagy, nyalom a szádat? – kérdezte, miután tüzetesen szemügyre vette Jonathan Baker pipáját, s mintha nem is várna választ, egy levegővételnyi szünet után folytatta. – Én a Trézsi vagyok, tudod, a Danó Jenő felesége. Lent lakunk a temetői út végén. Négy fiam van, rendes, dolgos emberek, mindnek szép családja van. Ez itt a legfiatalabb menyem – a mellette hallgató fiatal nőre nézett –, látod, milyen szép?

Mondott még valamit a szemét szemérmesen lesütő, cseppnyit el is piruló kísérőjének ismeretlen, hangzása alapján szlávnak tűnő nyelven, amibe helyenként magyar szavakra ismert, a fiatal nő bólintott és elmosolyodott. Nagybátyja sietett segítségére.

– A nővéremé – mondta. – Nem ismerheti, én is alig-alig találkoztam vele. Még gyerekként felkerült Pestre, onnan meg elment Amerikába.

– Ó! – szalad ki az asszony száján a szemét elkerekítő, az arkifejezését átrendező meglepetés elnyújtott kísérőhangja, megint mondott valamit a fiatal nőnek azon az idegen nyelven, odaadta neki a pipáját, utána két barna, sovány, ráncos kezébe fogta Jonathan Baker jobbját. – Jó messzire jöttél, fiam, áldjon meg az Isten. Azt kívánom neked, hogy legyen boldog és szerencsés az életed.

Nem bírt sokáig fekvé maradni. Kikelt az ágyból, a vaksötétben elaraszolt az ajtóig, kitapogatta mellette a villanykapcsolót és felbillentette. Az erős fény okozta pillanatnyi káprázat elmúltával meglátta a félfában a festékkal fedett, de jól kivethető mélyedés megrajzolta három szálkás nagybetűt, az „ÉVA” nevet. Nem lepődött meg rajta, önkéntelen mosollyal nyugtázta az újabb helyet, ahol rátalált. A név ott volt mindenütt a portán; amikor nagybátyja végigvitte rajta, felfedezte karcolva, megszilárdulva a ház előtti veranda betonalapjának oldalában, bevésve a hátsó udvarra nyíló kapu oszlopában, a favágó dücskőbe állított balta nyelében, a hodály alsó szerviafájában, a kertben álló öreg körtefa kérgében, de fekete festékkal festve az udvari kút betongyűrűje melletti cölöpre akasztott vödrön is. Nem értette. „Én vagyok a Joli nénéd.”, így mutatkozott be neki érkezésekor nagybátyja terebélyes, őszülő hajú, nevető szemű, gyors beszédű felesége, az ebéd alatti és utáni beszélgetésükből meg az derült ki, két fiuk van. Balsejtelmet ébresztett benne a név, titkot sugallt, tragédiát, mintha emlékeztetni akarna valakire, akit elvesztett a család. Nem akart indiszkrét lenni, sebeket felszakítani meg főleg, így, noha furdalta a kíváncsiság, nem kérdezett rá. „Jaj, hát az én vagyok.”, mondta nagybátyja felesége, amikor egy óvatlan pillanatban mégis kibukott belőle. „Két nevem van, és Mihály azt szereti.”

Elővette a pipáját meg a dohányt, mialatt szétsodorta a nedves, összepréselődött leveleket és megtömte a zacskóba süllyedő fejet, átfutott rajta, ha valaki meséli neki, biztosan valamelyik romantikus Harlequin- vagy Reader's Digest-könyvben olvasható,

szentimentalizmussal átítatott momentumnak gondolja, látva a két embert inkább pecsétnek tűnt, zárnak, amely egyszerre jelölte meg őket és tárta fel szemérmes, fennhangon ki nem mondható szeretettel és gyengédséggel bélelt univerzumukat.

Kinyitotta az ablakot, odatette mellé az egyik megfakult virágmintás huzatú, öreg fotelt, rágyújtott, s mikor a dohány felszínének egésze parázslott, lekapcsolta a villanyt és leült. Hűvös levegő tört be a szobába. Nem fázott, jóleső enyhülést jelentett a bőrét simogató fuvallat. Megbomlott az éjszaka csendje; nem szűnt meg, csak már nem volt egynemű, ahogy sűrű ködben tűnnek fel elmosódott alakok, tárgyak, úgy keltek-enyésztek el benne a hangok, neszek, a szél érintésére megszólaló fák susogása, tücskök diszkrét, zsongó muzsikája, békák messziről szűrődő, időnként szünetet tartó kórusa, kutyák ugatása, egy kuvik távoli, rövid kiáltásai. Anyján tűnődött, előbukkanó nyomain, azon, benne is fel kellett vetődnie, ami neki most lett nyilvánvaló, elmenetelével és elzárkózásával csak a maga számára vágott el minden szálát, hiánya itt maradt, mint kihűlt öntőforma vagy be nem foltozott lyuk egy hajdan ép szöveten, amitől testetlenül is jelenvaló maradt az eltelt időben. Nagybátyja feleségének szavait hallotta magában. „Nagyon sokat emlegették. Anyuka minden vasárnap azzal indult el a templomba misére, hogy mindenkiért imádkoznia kell, különösen Annáért, mert neki egyedül az Isten maradt segítségnek.” A konyhában ültek az asztalnál. Miután megebédeltek és leszedte az edényeket, bement a ház többi részébe vezető, a tűzhely melletti pár foknyi lépcső tetején nyíló ajtón, s nem sokkal később egy barna kartondobozzal a kezében tért vissza. Fényképek kerültek elő, régiek és újabbak. Látta a helyenként berepedezett és meg is sárgult, fekete-fehér fotókon nagyanyját és nagyapját, anyja testvéreit, a már színeseken a népes család más tagjait, nagybátyja felesége elmondta mindegyikről, ki van rajta. Két fogazott szélű fekete-fehér képen őt is felfedezte. Egyiken harmadmagával ült egy fűvel benőtt dűnén, térdben behajlított, maga alá húzott lábbal, kissé oldalra forduló testtel, jellegzetes póza volt, legtöbbször így helyezkedett el a fotelben is, ha olvasott, kötött vagy tévét nézett, mellette deszkaoldalú gémeskút, mögötte fehér falú, cseréptető ház részlete látszott sűrűn egymás mellett álló, vastag törzsű fák között, nyár lehetett vagy meleg tavasz végi, esetleg őszi eleji nap, erre engedtek következtetni a lenge ruhák, az éles kontúrú árnyékok, a felfényesedett arcok, anyja ellenzőként homlokához emelt keze; jó kedvűnek tűnt, mosolygott, de a távolba révedő tekintetében ott ült az oly ismerős kifejezés, amit mindig szomorúságnak gondolt. A másik egy vintage családi fotográfia volt, közepén nagyanyja és nagyapja, két oldalon anyja és a nővére; mintha az idő keresztzemes hímzése lett volna, mely a létezés összefonódó szálait hivatott szemléltetni, szőke, gondosan nyírott, oldalra fésült hajú, tömött, lefelé hajló bajuszú, zakót, mellényt és álló nyakú inget viselő, szélesen mosolygó nagyapja balján komolyan néző, álmatag tekintetű anyja, hullámokat vető sötét haja kordát nem tűrő zuhatagként omlott a vállára, eltakarva itt-ott egyenes szabású ruhájának kör alakú fehér gallérját, keskeny, szigorú arcú nagyanyja megilletődött-gyanakvó tekintettel nézett a kamerába, vállára terített kötött, rojtos szélű kendő takarta a felső testét, anyjához hasonló sötét haját kontyba tűzte a tarkóján, jobbán

nagynénje nevetett, szőke, félhosszú, göndör haját kétujjnyi csíkba hajtott, a tarkóján megkötött kendő fogta le a feje tetején, a két lány arcán keveredtek a szülők vonásai, de összességében anyja inkább nagyanyjára, nagynénje nagyapjára hasonlított. Hoszszan nézte a két képet, maga elé tette őket az asztal szélére, s miközben középen halomba gyűlt a doboz tartalma, vissza-visszatért hozzájuk. Eszébe jutott a williamsburgi antikvárium, a Paris Match és benne a régi fotó megtalálása, a múlt addig előle elzárt részének feltárulását kísérő, a megismerésének elveszített lehetősége nyomán kelő düh és keserűség, az utazás fel-felvetődő gondolatának elhatározássá szilárdulása, ott az asztalnál, a fotókkal valamiképpen benne járva a múltban megnyugvás volt benne, lekerelkedtek a régi indulatok élei, mint jégdaraboké a napsütéstől. A mozdulatlannak ható éjszakában Jonathan Baker immáron kikerülve a napló megkapásának hatásaiból hónapok óta köré feszülő erőterétől, olyan közel érezte magát az anyjához, mint egyszer sem az eltelt idő alatt. Nemcsak átlátta és értette, ezúttal át is tudta érezni az élete csapdáját, hogy miközben tudta, nem lehetséges kilépni a múltból, mint egy nyútt cipőből, mégis meg kellett kísérelnie, csak úgy remélhetett egy másik életet neki és magának, s ha felvetődött benne, amit odahagyott, nem tehetett más, el kellett nyomnia magában, mert ha hagyja, hogy eluralkodjon rajta, ha belemerül, a veszteség fölötti végeérhetetlen gyöttrődés a létezés értelmét ássa alá. Hogy ez valójában mit jelenthetett, milyen konok elszánást és állhatatosságot követelt, most sejlett fel benne először, hiszen a múlt, noha nem volt részese, őt sem hagyta érintetlenül. Letömködtte a pipában a levegőssé égett dohányt, nézett ki az ablakon a sötétséget megszokva sejtelmessé derülő éjszakába, látta a közeli fásor meg-megmozduló lombú fáit, a mögöttük emelkedő füves domboldalt, rajta a kitaposott ösvényt, mely, mint görbe műteti heg a bőrön, világosan húzódott végig rajta, a délutáni látogatásra gondolt a közeli temetőben.

– Szépen éltek, szeretetben, pedig nagyon különböztek – mondta nagybátyja felesége.

Nagyszülei sírjánál álltak, nem messze a hantok fölé magasodó kőkeresztől. A délutáni aranyló napfény áttört a temetőt egy darabon övező, kényük-kedvükre növő akácfák, bodza- és kökénybokrok, bogáncskóró, nagyra nőtt csalánok alkotta bozotos kusza ágai között, puhán ömlött el a homokdomb lankás oldalát elfoglaló sírokon, megcsillant a kerítés és a távoli utca közötti területet elfoglaló, egyik oldalon a megbontott domb meredek, sárga, csipkézett fala által határolta aprócska tó fodrozódó, tejeskávé színű víztükrén. Mialatt nénje beszélt, nagybátyja a mélyszürke, itt-ott mohás sírkövet simogatta önkéntelen mozdulatokkal, mintha az érintés elérhetné a lent nyugókat.

– Apuka szép és okos férfi volt. A nagy háborúban megtanult németül, Kanadában meg az angol ragadt rá. Újság is járt neki, egyedülként a faluban, anyuka bátyja fizette elő Pesten, míg ki nem derült és az intéző le nem mondatta vele, mert szerinte elég a parasztnak annyit tudni, hogy ha esik az eső, álljon be az eresz alá. Azt beszéltek, Kanadából hazaérkezve alig ismerték meg. Bátorban parádés kocsit és két cigány fo-

gadott, azok muzsikáltak neki egész úton, és amikor megjelent, mint egy úr, zenezóval, tropikálöltönyben, összeszaladtak a népek.

– Hát mulatni, azt nagyon tudott – vetette közbe a nagybátyja.

– Megitta a magáét, az igaz – folytatta a nénje –, de mindig a tenyerén hordozta az ő – ahogy tudta mondani – Juliskáját. És anyuka felnézett rá, kilenc gyermeket szült neki, egy kislány, Ilonka meghalt gyerekkorában, elvitte a torokgyík, de mellettük is mindig az ura volt az első, Sándor volt a mindene meg az Isten. Soha nem tanult meg írni és olvasni. Vitte magával az énekeskönyvet a templomba, de csak azért, mert utóbb már restellte, nem akarta, hogy megszólják miatta. Vannak, akiket egymásnak rendel a sors, akármennyire mások is, de hát végül egyedül a szív a fontos, minden más megcsalhatja az embert.

Ahogy az újra meggyújtott pipából a lassú pöfékelés nyomán felszálló füstön át kinézve felidéződött benne a jelenet, Jonathan Bakeren újra végigfutott a borzongás, elszorul a torka, miképp a sírnál, nem volt olyan intenzív, árnyék inkább, emlékeztető visszhang, mint földrengést követő gyengébb utórengés, közben a rátörő érzésen gondolkodott; hasonló volt ahhoz, mint ami évekkal a bloomfieldi ház eladása után hazavitte Iowába, elszakíthatatlan kötelekként írta le egyszer Diane-nek, s tűnhetett tán szentimentálisnak, akár még érzelgősnek is, mint megfogalmazódásában, kimondva vagy leírva oly sok érzés, nem lehetett megkérdőjelezni az alapját, ez viszont a semmiből tűnt elő és támadt hirtelen súlya, mélysége, időt és teret átfogó kiterjedése.

– Lehet, hogy igaza volt – szólalt meg elgondolkodva anyja nővére. – Lehet, hogy tényleg el van átkozva ez a föld.

Hárman ültek nagynénjéék háza előtt a padon, a kocsmá előtti térről a főutca folytatásaként nyíló utcában. Középen anyja nővére a térdére támaszkodva, egyik kezében cigaretta parázslott, bal oldalán egy vele egykorúnak látszó, barna alapon apró, fehér virágmintás, elől gombos, egyenes szabású, lábszárközépig érő ruhát, fölötte szürke kötött mellényt és az állán megkötött fekete kendőt viselő, vékony arcú, gyors beszédű asszony, jobbán a hátát a léckerítésnek vető Jonathan Baker, aprókat pöfékelve a vége felé járó pipájából. A járdán arra járók többsége megállt mellettük, nem lehetett nem érzéklni a felé irányuló kíváncsiságukat, kérdezték, bekapcsolódtak a beszélgetésükbe, aztán hosszabb-rövidebb idő elteltével folytatták útjukat; voltak, akik letelepedtek hozzájuk a padra, így maradt velük az asszony is. Mögöttük a ház telhetetlen kisgömböcként nyelte le a népes család újabb és újabb érkező, köszönő és bemutatkozó tagjait. Alkonyodott, a lenyugodni készülő nap lágy és meleg fénye előmlött a járda mellett sorakozó növendék szilvafák levelein, a közepén keréknyomok bordázta utca homokján, ahol néhány apró gyerek szaladgált seprűvel a kezében, kitaratóan és ricsajozva hajkurászták a fákról szárnyra kapó cserebogarakat. Majd minden ház előtt ültek, a szemközti oldalon, néhány házzal lejjebb egy fekete, göndör hajú fiú játszott tangóharmonikán egy lassú, bánatosnak ható melódiát. Távolabb az utca közepén féltucatnyi nagyobb gyerek kergetett nagy elánnal egy labdát, kiáltásaik foszlányai belevegyültek a vontatottan kanyargó dallam hangjaiba.

– Huszonnyolc éves voltam, amikor elvette tőlem az uramat, itt maradtam özvegyen, három apró gyerekkel – távolba néző nagynénje beleszívott a cigarettájába, közben gyűrűsujjával lebillentette a végéről a hosszúra húzott hamut; a mögölük érkező, a kerítés lécei között átszökő fény megélesítette a ráncokat az arcán, vöröses árnyalatúra lakkozta göndör hajszálait. – Gépállomás-igazgató volt, egy áldott jó ember.

– Emlékszek rá – hallotta a nagynénje mellől az asszony hangját, az arca takarásban maradt.

– Mi történt? – bukott ki Jonathan Bakerből a kérdés, s csak a hirtelen elmélyülő csendben futott át rajta, lehet, nem kellett volna, ki tudja, mit nyitnak meg érdeklődő szavai és az hogyan hat a nagynénjére.

– Motorbaleset – mondta halkán. – Eltört a nyakcsigolyája, ahogy előtte az apjának és a nagyapjának is harminckét éves korában. Az egyik a hodály szerviafájáról esett le, a másik egy szénásszekér tetejéről.

Elhallgatott, kettőt szívott a majdnem a füstszűrőig leégett cigarettából, aztán a csikket ledobta a földre és rátaposott.

– Reggel elment Nyíregyházára, valami kimutatásokat kértek, azokat kellett bevinni. Rossz érzésem volt, mondtam is neki, hogy ne menjen, küldjön valaki mást, de azt felelte, az emberek nem kapnak addig fizetést, amíg ez nincs elrendezve, ő felel értük, és akkor nyugodt, ha biztos benne, hogy megtörtént; mindig figyelt a beosztottjaira, összeszedte a háború után apa nélkül maradt fiúkat, traktorosiskolába küldte őket, embert csinált belőlük, meg lehet kérdezni bármelyiket, sokszor úgy éreztem, többet törődik velük, mint családjával, a gyerekekkel meg velem. Délután jött a hír, hogy hazafele úton a falu határában felborult, kórházba vitték, estére aztán hazahozták, mert nem lehetett vele mit tenni, menthetetlen volt. Nem látszott rajta semmi, csak a halántékán egy kék folt, az orrából, a szájából, a füléből, de még a szeme sarkából is szivárgott a vér, ekkora cseppekben verejtékezett – mutatta a kisujja alsó percét Jonathan Bakernek –, teljesen lucskos lett tőle az a szép szénfekete haja. Egy pillanatra sem tért magához, hajnalban meghalt.

– Hát bizony, nem lehet tudni, kinek mi van megírva – jegyezte meg nagynénje mellett az asszony.

– A rossebet, kilencedet imádkoztak rá – indulat érződött lemondó hangjában.

– Télleg? – kérdezte hitetlenkedve. – Kicsoda?

– Az anyja.

– Ne mondd már! A saját anyja?

– Az. Nem sokkal a temetés után átjött Lugosról, sírt és azt mondta, nem ezt akarta, csak azt, hogy Pista térjen vissza a valláshoz. Idegösszeroppanásom volt, se élő, se halott nem voltam, fel se fogtam egészen, hogy mit beszél, csak később értettem meg.

– Szentséges Szűzanyám, én ilyet még nem is hallottam.

Közeledő kolompok erősödő hangja hallatszott a távolból, mintha egy vége nincs, monoton harangjáték szövődött volna össze különböző magasságú, egymásra felelgető

csendülésekből és rekedtes koppanásokból, nem sokkal később tehenek tűntek fel az utca kanyarulatában, egykedvűen lépkedtek, patáik körül kavargott a felvert finom homok a napsütésben; amelyik hazaért, kivált a csordából, a kapuhoz ment, várt türelmesen, amíg a padról felálló vagy a házból kijövő gazda beengedte.

– Nagyon vallásos volt a családja – fordult a nagynénje magyarázva Jonathan Baker felé –, de ő a háború után kommunista lett, belépett a pártba is. Az anyja vissza akarta téríteni, kilenc öregasszonnyal kilenc kedden imádkozott érte. A kilencedik kedd délutánján borult fel. Ha a valláshoz nem is, az Istenhez visszatért szegény.

– Kivizsgálták a balesetet? – kérdezte Jonathan Baker.

– Ki, de nem találtak semmit. Nem volt féknyom, semmi, azt írták, egy követ kaphatott fel az első kerék, amitől hirtelen megállt, ő átesett a motoron, az meg rá.

– Hogy tudott így tovább élni az anyja? – szólalt meg az asszony.

– Megbűnhődött érte a vén boszorkány, évekig nem tudott meghalni. Feküdt az ágyban és szenvedett. Azt mondják, a végén azt kiabálta, ez Isten büntetése azért, mert megölte a fiát.

Hirtelen támadt susogás nyomta el az éjszaka neszeit, néhány pillanattal később hideg szélfuvallat tört be a szobába. Jonathan Baker bezárta az ablakot, fellazította a leégett pipa alján az összetömörödött hamut, otthagyta a párkányon, visszament az ágyhoz és bebújt a dunna alá. A zajos, érzelmek széles spektrumát bejáró vacsora képeivel aludt el; az apró konyhában és szobában összezsúfolódott rokonokkal, az összetolt, hímzett terítőkkal letakart asztalokat elfoglaló aranylós húslevesvel, csirkepörkölttel, apró nokedlivel, savanyúsággal és kétujjnyi nagyságú töltött káposztával teli tálak fölött nekiszegeződő, elfogyni nem akaró kérdésekkel, a sok hangon elbeszélte régi történetekkel, nyomukban a nevető, elkomoruló, elrövedő arcokkal, amelyek anyja vonásait kutatta.

A szobát betöltő verőfény és sülő szalonna göndörödő illata keltette. Rogyásig telt asztal és nagybátyja mosolygó felesége fogadta a konyhában. Jonathan Baker ritkán reggelizett, az ébredés utáni kávé és pipa rendszerint elnyomta az étvágyát, a Jo-Anne által egy Boweryben található pékségből rendszeresen szállított lazacos bagelek egyikével vagy egy sonkás croissant-nal kihúzta ebédig; hétvégeként Diane készített, ám a sokszor késői ébredés és hosszas lustálkodás miatt azokat inkább lehetett korai ebédnek mondani, mint reggelinek; most sem a lány, bordázott, paprikával megszórt rántotta, a taréjra emlékeztetően bevagdosott, ívesre hajlott és fehérre pirult szalonnadarabok, a sonka és kolbász, az előző esti vacsoráról hozott töltött káposzta és fehér porcelánkancsóban gőzölgő tea nyomán támadó kívánság vagy éhség ültette az asztalhoz, nem akart érzéketlennek látszani, értelmetlenné tenni a láthatóan odaadó vendéglátást azzal, hogy egy falatot sem eszik.

– Az elvesztett lány fia – akasztotta meg nagybátyja szavait az öregember, miközben kinyitotta a kaput és kezét nyújtott nekik. – Tudom. Az egész falu erről beszél. Gyertek be!

Reggeli után rágyújtott, kortyolta a tejjel felöntött kávé és beszélgetett nagybátyja asztalt leszedő és mosogató feleségével; munkáról, családról folyt a szó közöttük,

az asszony különösen Diane-ról kérdezgette tapintatos és kedves kíváncsisággal, Jonathan Baker hálás volt érte, meg is fogalmazódott benne ott, vissza kell majd jönniük ide együtt. „Friss idő van ma reggel.”, mondta belépő nagybátyja, mellényét és sapkáját az ajtó melletti fogásra akasztotta, letelepedett az asztalhoz, míg evett feleségével számba vették a már elvégzett és a nap hátralévő részében elvégzendő teendőket. Utána felszedelőzködtek és elindultak. Előző este, a vacsoráról úton hazafelé mondta neki, meg akarja nézni az anyja naplójában szereplő szülőházat az erdőben. „Házat ott már biztos nem találsz.”, válaszolta. „Fogalmam sincs, mi maradt mára belőle, valószínűleg semmi. Évek óta nem jártam arra, legutóbb csak néhány kocska faldarab emlékeztetett, hogy egyszer állt ott valami.” Az iskolával szembeni, néhány nyír-, nyár- és szomorú fűzfa szegélyezte virágágyásokkal teli apró parknál értek ki a főutóra. A délelőtti napfény éles szélű árnyékot rajzolt a fák és a házak mellé, a gyenge szél mozgatta levelek tánca úgy hatott a földön, mintha egy wayang-előadás része lett volna. Balra fordultak, elmentek az utca frontjától beljebb álló templom előtt, ólom-szürke vaskerítésén belül öreg fenyő magasodott, a kapu két oldalán néhány kisebb sorakozott, akárha díszőrséget álltak volna a kerítéstől a bejáratig vezető járdá mellett. Miközben lépkedtek egymás mellett a járdán, Jonathan Baker nézte a házakat, az idő nyomait kutatta rajtuk, formájukból, állapotukból próbált következtetni, melyik állhatott közülük, amikor anyja járt itt, melyik láthatta őt. Többnyire hallgatta a nagybátyját, ritkán szólalt meg, befelé figyelt, ahol az elé táruló képek egymásra rakódtak, akár a szálló korom lehulló pelyhei. A főutóból nyíló, foghíjas, üres telkekkel szabdalt utca, a hosszan futó drótkerítésen át látható kertek, az öreg akác- és nyárfák árnyékában az utca vonalára merőlegesen álló, itt-ott mállani indult vakolatú ház hullámos teteje, megfeketedett, mohás cserepei, az útmenti régi temető, amelyben csak kis területen látszottak gondozottnak az egy-két sírkő kivételével egyenes fejfák mögött domborodó hantok, a többi fák, bokrok, futó- és kúszónövények falánk bozótja nőtte be, a hepehupás futballpálya két árválkodó kapuval, szélén a fűbe mélyedő, kitaposott keskeny ösvény, a szomszédos kert kerítése mellé ültetett koronaakác három ágú, félarasznyi tüskéi, a végén egy árok két partján álló fásor, a kócosan burjánzó bodzabokrok, melyek között úgy lépdeltek egymás nyomában a kanyargó csapáson, mintha egy labirintusban járnának, a néha láthatóvá váló, szélein békalencse fedte, fodrot vető, opálos víztükör mind-mind színnel töltötték meg, árnyalták az idáig szavakból csupán körvonaláiban ismert világot, hasonlóan a gyerekeknek készült kifestőkben, amelyekben a kezük nyomán teljesednek képpé a kontúrrajzok.

A fásor másik oldalán kertek kezdődtek, elérve a végükig egy utcába jutottak. Nagybátyja az első házak egyikének kapuja előtt megállt, hangos köszönésére öregember indult el feléjük az udvaron át, Jonathan Baker nagyapjának bátyja. A magas, vékony, kissé hajlott hátú férfi az addig használt vesszőseprűvel a kezében komótos léptekkel közeledett feléjük; viharvertnek látszó fekete kalapot viselt, megfakult kék munkáskabátot, alatta szürke pulóvert, a nyakán összegombolt gallérú, aprókockás szürke inget, és majdnem a csizmája száráig leérő kötényt, az eleje szürkére kopott, lépteire meg-meglibbenő sarkai emlékeztettek a szövet egykori indigókék színére.

Arcára árnyékot vetett a kalap karimája, közelebb kellett érnie, hogy tisztán lássa ráncok hálózza bőrét, fehér harcsabajuszát, amely az ajka fölött itt-ott sárgára színeződött, mélyen ülő acélkék szemét. Erős kézfogása volt, száraz és érdes tenyere.

– Egy hajító fát nem adtunk volna érte, hogy megéri a felnőtt kort – lassan beszélt, közben hol rá, hol a nagybátyjára nézett. – A feleségem, Maris ott volt, amikor megszületett, azt mondta, ő még olyan kicsi pulyát életében nem látott.

Az alacsony mennyezetű, félhomályos, savanykás-füstös szagú konyhában ültek, a középben lévő, megkopott virágmintás viaszosvászonnal letakart asztalnál. Egyik oldalon, Jonathan Baker háta mögött, fekete sparuhelt állt a fal mellett, tűz pattogott benne, érezte a hátán a meleget, mögötte fehér karosláda, rajta néhány aranybarnára száradt dohányylevél. A másikon egy pléddel letakart ágy, fölötte falvédő, indázó virágok öleltek körbe rajta egy írott betűkkel hímezett Házi áldást, feljebb a kisdéd Jézust a karjában tartó Szűz Mária képe és egy kereszt függött a falon. A bejárati ajtóval szemközti falat fehér, alul fiókos, felül polcos szekrény foglalta el, amikor bementek, az öregember egy üveget és három poharat vett elő belőle, „Saját, szilva, van négy fám a szőlőben, tizennégy liter főtt le belőle, mióta Maris meghalt egyedül vagyok, nekem doszt elég, még a szomszédoknak is jut belőle”, mondta miközben töltött a poharakba. Szabadkoztak a nagybátyjával, de nem lehetett kitérni előle. Koccintottak, felhajtották a pálinkát; erős volt, mintha folyékony parázs ömlött volna végig a nyelőcsövén, a hideg is kirázta tőle; utána letelepedtek és az anyjáról beszélgettek.

– Amikor beteg lett, nagyanyád itt sírt, ennél az asztalnál, mert az orvos azt mondta nekik, készüljenek fel a legrosszabbra. Próbáltuk vigasztalni azzal, hogy mindannyiunk sorsa Isten kezében van, senki sem tudhatja a szándékait – csendben maradt, tekintete megüresedett, mintha a távolba meredt vagy befelé fordult volna, nem lehetett eldönteni, csak beszél-e a régen történetekről vagy visszalépve az időben gondolatban újraéli azokat –, de az az igazság, mi sem hittük, hogy túlélheti. Vékony volt, mint egy szál kóró, a bőre hóka és áttetsző, akár a zsírpapír. Fel se tudott kelni az ágyból, hetekig feküdt a besötétített szobában, lefüggönyözték az ablakokat, mert a fény is fájdalmat okozott neki.

– Erre nem is emlékszem – szólt közbe Jonathan Baker nagybátyja.

– Hogy emlékeznél, tán meg sem született még, vagy ha igen, karonülőnél nem lehetett nagyobb – válaszolta az öregember. – Végül meggyógyult, az a csenevész lányka legyűrte a cudar kórságot. Az anyja sokszor felemlegette, hogy igazunk volt, megmentette az Isten. Biztosan úgy volt, de én azt mondom, kellett hozzá az ő élni-akarása is. Utána elkerült és szép, okos fiatal nő lett belőle. Ha hazajött, mindig benézett hozzánk. Leült oda a dikóra – fejével az ágy felé intett –, kért egy findza nyers tejet meg egy szelet sovány kenyeret. Nagyon szerette. Mindig azt mondta, ilyen csak itthon van, amit Pesten vesz, az alig-alig emlékeztet rá.

Az öregembert hallgatva felidéződött benne egy nyárvégi vasárnap koraeste. Délután elment a moziba a barátaival, Jack Taylorral, Aaron Iversonnal és a Harner-ikkal, Freddelel és Bilyvel, az Arthur Penn rendezte Little big mant nézték meg

Dustin Hoffmannal és Fay Dunawayjel a főszerepben, a film után bicikliztek még a víztorony mögötti placcon, mielőtt hazaindultak. Egyedül találta az anyját, apja baseball-meccset nézni ment át Greenékhez. Az ebédlőasztalnál ült, előtte a félig telt, piros címkés, egygallonos Crystal Creamery tejeskanna, egy pohár és a kenyeres kosár. Nem fordult felé, amikor belépett, előre nézett, arra, ahol a sarokban az alacsonyan járó nap narancsos-arany sugarai felfényesítették a falat. Meglepte az előbukkanása, nem is gondolta volna, hogy megmaradt az emlékezetében, súlya nincs momentum volt akkor, egy a számtalanból, anyja nem szólt, ő pedig hagyta, és felment a szobájába. Most viszont mintha csak illusztrálni akarta volna, mennyi észre nem vett érzés, elyengülést hozó pillanat bújhatott meg anyja életének általa a napló megkapásáig egyneműnek érzékelt felszíne alatt, és azt a konok, mindezeket úrrá levő elszánást, amivel fenntartotta. Ürességet érzett, a hiábavalóságnak azt a ke-sernyész ürességét, amit azok tapasztalnak, akik úgy veszítenek valamit, hogy a léte-zéséről sem volt tudomásuk, csupán hűlt helyével szembesülnek utólag, késve. Átfutott rajta, mondja-e, de inkább csendben maradt.

– Nem hittem volna, hogy megérem, hogy egyszer a fia ül majd itt a konyhában velem – mondta az öregember. – Tényleg igaz, hogy senki sem ismerheti Isten szán-dékait.

Egy hosszú pillanatig tartó csend után felemelkedett a székről, a ládához lépett, kezében a dohánylevelekkel tért vissza az asztalhoz.

– Azt beszélük a népek, hogy te is pipálsz – szemében cinkos fény villant. – Neked készítettem, hogy ha eljössz, megkóstolhasd. Igazi virzsina, itt terem a kertben. Ez nem látott semmilyen vegyszert, sem egyéb rafinériát. Én ezt szívom már majdnem nyolcvan éve.

Vágódeszkát és kést vett elő az asztal fiókjából, gyors mozdulatokkal vágta ki az aranybarna levelek közepéből a vastag eret, a darabokat egymásra simította, hengert sodort belőlük, és gyakorlott mozdulatokkal nekilátott felválni őket. Jonathan Baker nézte ahogy a milliméternyi széles, hosszú szálakból nagyobbacská kazal gyűlik össze az asztal közepén, a dohány felszabaduló puha illata betöltötte a konyhát, azon gondolkodott, milyen indokkal háríthatná el a kínálást. Tartott a nyers dohánytól; a kez-deti újdonságok iránti fogékonyság, a mindent kipróbálni akarás készítésének csil-lapodtával az évek alatt kialakult ízvilágban és karakterben a neki valóknak egy viszonylag szűk palettája, már ritkán választott másfélét, s most sem érzett rá indít-tatást, de a vágással végző, a szálakat szétbontó és a két tenyere között megsodró öregember mosolygó tekintetét látva, világos volt, nem bánthatja meg az elutasítással. Elővette a pipáját és némiképp a figyelemelterelés szándékával is meglassított moz-dulatokkal nagyjából a harmadáig tömte meg. Meglepetés a meggyújtás procedúráját követően érte, amikor az első teljes slukk füstje előmlött a szájában. Mindenben más volt, mint amire számított; nem erős, ahogyan várta, hanem könnyed, az íze édeskés, pörkölt mogyoróra emlékeztető, benne egy sóhajtásnyi a későőszi napsütötte földből, el sem tudta volna képzelni, hogy kezeletlen dohány ennyire szelíd és krémes legyen, ha valaki becsomagolva teszi elé, talán csak a gondosan komponált keverékek

lekerekedő ízeivel szembeni zabolázatlansága és enyhe karcossága alapján tudta volna megkülönböztetni tőlük.

– Kár, hogy így alakult – ezt már búcsúzáskor, a kapuban mondta, kezében az öregember kezével; a benti kanyargó beszélgetés közben mindvégig figyelt, hogy semmi olyat ne hozzon szóba az anyjáról, ami bántásként hathatna, vagy kiszolgáltatná őt és megváltoztathatná az emlékéét. – Fel kellett merülnön benne, mennyire hiányzik itt, hogy szeretik és számontartják. Azt hiszem, én nem lettem volna képes így távol maradni.

– Biztosan megvolt rá az oka, ha így döntött – válaszolta. – Nem tudhatjuk és nem is változtathatunk rajta. Meg aztán sokáig, ha akar, akkor sem jöhetett volna. Mostanra meg nem maradt más, mint megbékélned vele.

Messziről megismerte a földön a rézsűre emlékeztető gyűrődést, amelyen a régi fotográfián az anyja ült. A keskeny földútra merőlegesen húzódott egy darabon, aztán visszasimult a környező földbe, a mögötte magasabban fekvő fás térség szélén látszott, ami a hajdani kútból megmaradt, az ostor és gém nélkül álló, korhadó ágas és a félméternyi magas kőből rakott káva. Hosszú gyaloglás után jutottak el odáig. Elhagyva a falu utolsó házát véget ért az aszfaltozott út, egy fák övezte, traktorkerekek bemélyedő nyomát viselő földúton mentek, jobb oldalon amíg a szem ellátott zöldellő őszi búza, arasznyira nőtt kukorica és napraforgó táblái váltották egymás, néhol egy-egy kisebb, szántás bordázta parcella ékelődött közéjük, a balon dimbes-dombos, füves mező húzódott végig, mintha a préri egy darabját terítették volna le ide. Legelő lehetett – anyja naplójából emlékezett, hogy Pallag a neve –, erre utaltak az egymást szabályos távolságban követő, két oldalon hosszú fémvályúval rendelkező itatókutat. Némi melankóliával elegy megilletődöttséggel lépkedett az olvasottakból ismerős, ám testet akkor öltött tájban, úgy itta magába látványt, mintha minden momentumát külön-külön meg akarná őrizni az emlékezetében. Az erdő széléhez érve kétfelé ágazott az út, mindkettő követte a fák vonalát. Jobbra fordultak. Jókora távolság megtétele után tűnt fel előttük az erdőről az út és egy keskeny sávnyi irtás által lementszett, a környezetből szigetként kiemelkedő liget. „Hát itt állt régen.”, mondta a nagybátyja belépve az öreg fák közé. Lassan lépkedett Jonathan Baker a lombok között sávokban átjutó napsugarak megvilágította tisztáson, ahol nyoma sem maradt az egykori háznak, néhány fűvel-gyommal benőtt zombék és középtájon egy nagyobbacska, szabálytalan alakú domb emlékeztetett rá, az is csak azt, aki tudta, mi állt ott előtte. „Vályogból volt, megette az idő.”, jelentette ki nagybátyja sóhajtva, majd a költözésről beszélt, a délutánról, amikor az utolsó holmijaik szekérré kerültek és kiürítve itt hagyták. Hátát az egyik fa törzsének vetve leguggolt, nézte ferde fénypázmákban láthatóvá váló könnyű port, a szálldosó bogarakat, az elmerengő, tétován körbejáró férfit, amint megáll, belerúg a földhányásba és egy deszkadarabot meg egy megfelekedett tetőcserepet fordít ki belőle, az anyjára gondolt, a fényképeken látott fiatal nőre, aki előtt még nyitva látszott lenni az élet, hogy aztán egyutassá változzon, s a végén ő maradjon a nyomát kutatva és ez az emlékéét őrző föld. A hirtelen kelő szélfuvallattól megszólaló fák susogásában mintha a hangját hallotta volna.